

Unai Fernández de Betoño - UnaiFdB
Arkitektoa

«Bilbao Bizkaia» marka

arkitektura / zientzia / teknologia

Aho bete hartz irakurri dut martxoaren 4ko le-
rroburu bat: «Herri hau abiadura handiko tre-
narekin zigortu dute». Harridura ez dit baiez-
tapenak sortu, baizik eta zeinek bota duen:
Juan Maria Aburto Bilboko alkateak! Sinetsi
ezinda, adierazpenaren bideoa bilatu dut, Espai-
niako enpresaren munduko ustezko eliteak osatutako Nueva
Economía Forum *lobby*-aren gosari-hitzaldian. Berehala
egiaztatu dut esaldia testuingurutik kanpo atera dutela ka-
zetariak, Aburtok benetan aditzera eman duena «herri hau
abiadura handiko trenik gabe zigortu dute» baita. Gauzak
bere lekuan. Koaderno gorritik gehiegi atera gabe.

Bilboko alkatearekin batera, Rementeria Bizkaiko ahaldun
nagusiak ere parte hartu du hitzaldian. Bilbao eta Bizkaia.
Hitzaldian "Bilbao Bizkaia" lurralde-marka azpimarratu dute
bi jeltokideek. "MyBilbaoBizkaia" da, hain zuzen ere, 2009tik
saldu nahi duten produktu turistikoaren izen komertzialeta-
ko bat. 2010ean "Bilbao Guggenheim ++" ere erabili zuten,
Sanghaiko ez-dakit-zer erakusketa *supergarrantzitsu* batean.
2011n "Bilbao Bizkaia Next" ere proposatu zuen hiri-marketi-
naren izar Alfonso Vegarak, baita haren tokiko dizipulu izan
nahi duen Andoni Aldekoak ere, orain Urkulluren aholkulari
dabilena. Aburtok "Bilbao 30" ere aipatu du hitzaldian, Bil-
boko erdigunetik 30 minutuko distantzian ibili (gidatu) dai-
tekeen lurraldea adierazteko. Alegia, *city branding*-aren ide-
ologoei Bilbo txiki gelditu zaie mundu-mailan lehiatzeko, eta
inguruak ere propagandistikoki fagozitu, birbataiatu eta era-
bili nahi dituzte.

**Bilbotik oso gertu egon arren, hala ere, Ezkerraldeko udale-
rriak irakurketa megalomano hauetatik alde batera uzten
dira behin eta berriro. Zenbaitetan «Bilbao Bizkaia» marka-
ren erabileraren zeharkako onuradun ere izan arren, orain-
dik periferiatzat jotzen dira Santurtzi, Portugalete edo
Sestao; erdiguneko Bilbao Ekintza erakunde publikotik,
bederen. Eusko Legebiltzarrean, ordea, erdi ahaztutako es-
kualde hori suspertzeko batzorde txostengile interesgarria
jarri zen abian pasa den 2015ean, EH Bilduren ekimenez. Ez-
kerraldea eta Meatzaldea sozioekonomikoki berpizteko onu-
ragarria izango da Bilbo-efektua, neurri batean, baina uste
dut Guggenheimaren distiraren arrastoa jarraitzen saiatu
baino, edo saiatzeaz gain, eskualde horren garapen endoge-
noaren alde ere apustu sendoa egin behar dela administra-
zio publikotik.**

**Garapen endogenoa. Erraza da esaten, zaila egikaritzen.
Baina hiriburuen protagonismo azpiratzaile geldiezinak
nazioartera begira dauden honetan, edozein hirigintza-
erabaki epe motzeko turista-hotelen erreserba-kopuruan
justifikatuz, inguruko eskualdeek epe luzeko tokiko begira-
da zorrotzu behar dute. Gertuko ekonomia-sarean txertatuta-
ko industria sustatuz, landa eremuko berezitasunak indartuz,
natura-espazio degradatuak berreskuratuz, tokiko nekazaritza
eta energia sortzea bultzatuz... Alegia, burujabetza maila guz-
tietan suspertuz, Luxenburgon egoitza duten enpresen menpe
gehiago ez egotea helburu. Hiriburu handiaren itzalpean seku-
lako potentziala dagoelako. •**

3 BEGIRADA:

ILUSTRAZIOA: UNAI FERNANDEZ DE BETOÑO

Gorka Zozaia - @zotz
Kimikaria

Harri bat lokatzetan

arkitektura / zientzia / teknologia

3 BEGIRADA:

Mileva Einstein-Maric (1875-1948) omentzeko baliatu dut gaurkoan txoko hau, irudian ikusiko duzuenez. Az-

ken artikuluan uhin grabitazionalen detekzioaren berri ematen nuen, Einsteinen aurreikuspen teorikoak ehun urte geroago frogatzen zirela azalduz. Lagun batek orduan Mileva Maric zientzialariari gorazarre egiten zion artikulua pasa zidan, Erlatibitatearen Teoriaren egiletza berarengan kokatuz, eta aipatu aurkikuntza iraultzailea publiko egin zeneko eguna, otsailaren 11, hain zuzen ere Emakume Zientzialarien Nazioarteko Eguna zela aldarrikatuz. Aitortu behar dut ordura arte ez nuela andrea ezagutzen, ezta Einsteinen lanen egiletzaren gaineko polemika ere, eta, hala, Martxoaren 8a pasa berri, egun batzuk eman ditut gaian sakontzen.

Egiari zor, sakondu ahal izan dudana ez da aski izan, are eta gutxiago, erabat lokaztutako eremua dela kontuan izanik. Lokaztuta, gehienbat, bustiaren gainean egiten duela euria andreak bizitza publikotik baztertze joera patriarkalari dagokionez. Gaur arte heldu ahal izan diren ebidentziak –asko eta determinanteak ez ditugu eskuartean– zientzialarien eta historiagileen misoginiak erabat baldintzatuta daude. Baina lokaztuta ere bai, topagune bateko kanpalekua lez, jende andana pasa delako eremu honetatik, gora eta behera, tesi ezberdinak indartzeko ebidentzia bila. Hankak belaunetaraino lohituta ibili naiz beraz egunotan, argi pittin baten bila, lokatzetik irteteko harri baten bila.

Bistan denez, ezinezkoa zait lerrootan polemika honen guztiaren berri ematea, baina asko -gehiegi, sinplekeriatan jausten nai-

zen jakitun- laburbilduz, hauxe da afera: Albert Einstein eta Mileva Maric Zuricheko Institutu Politeknikoan ezagutu ziren 1896an matematika eta fisika ikasketak egiten ari zirela.

Harreman estu bat garatu zuten elkarrekin, 1903an ezkonduz, tartean alaba bat eta ostean bi seme ekarriz. 1912an banatu ziren (1919an dibortziatu), baina polemikaren iturri dena bereziki 1905. urte aurreko hartu-eman da. Hain zuzen ere, urte horretan argitaratu zituen Einsteinek zientzia irauliko zuten bost artikulua –erlatibitate bereziari, mugimendu browndarrari eta efektu fotoelektrikoari buruz– “Annalen der Physik” aldizkarian. Lanotan Maric berak parte hartzerik duen da ezbaian dagoena, bere gaitasun zientifikoan oinarrituz batetik –aparteko talentua behar zuen gizonentzako ziren ikasketetan onartua izateko eta gainera gaiok landu zituen–, baita desagerturiko eskuizkribuetan “Einstein-Marity”

Mileva Einstein-Maric 1903-1912 bitartean izan zen Alberten emaztea.

sinadura ei zegoela argudiatuz bestetik, eta batez ere, bien artean zein hirugarren pertsonekin izandako gutunak aztertuz, zeinetako batean Albertek «gure mugimendu erlatiboaren lana» aitatzten duen. Kristoren datu, dedukzio eta hipotesi anabasa erauzten da horretatik guztitik, baina interesa –eta Interneterako sarbidea– izanez gero lokatzetan ibiltzera animatzen zaituztet.

Nire partetik esan beharra dut (tamalez, jenioen aurkako eta ezkutuko aldeko bainaiz), Maricen egiletza sustengatzen duten iturrietan kontraesan eta *kopia-pega* gehiegi ikusi ditudala nire gusturako, eta debaterik zintzoena ingelesezko Wikipedian Mileva Maricen artikulua eztabaidan topatu dudala, zeinetan ez zaion andreari Einsteinen lanaren egiletzarik aitortzen.

Harri bat baina topatu dut lokatz honetan guztian: inork ez du zalantzan jartzen Albert Einsteinen izaera misoginoa.

Badira Maric berarekiko tratu txarra agerian uzten duten dokumentuak ere, eta agerikoa da familia osatzen denetik andrearen denbora lan erreproduktiboek betetzen dutela. Alta, aztertzen den gutun horietako batean, Maric berak hitz joko honekin erantzuten dio bere lagun onenari lanen egiletzaz galdetzean: «*Wir sind ein Stein* ('Harri bat gara – Einstein gara')». Milevak bere hilariraino eramane zuten Einstein abizena.

Ez dugu antza biderik Maric-ek Einsteinen lanetan izandako parte hartze zientifikoak ikuste-ko, baina, aldi berean, agerian gelditzen da Albertek ezer gutxi egin ahalko zuela urte determinante horietan Milena alboan izan ez balu. Izan ideiak emanez, matematikarekin lagunduz, edo erabat debaluatzen dugun lan erreproduktiboa bermatuz, parez pare duguna inbisibilizaturiko beste andre baten historia da. Ekar ditzagun argitara eta erlatibiza ditzagun jenioak! •

Iratxe Esnaola
Hezkuntzan doktorea

«Ziber(bullying)»-a

Pasa den astean eman zituena ezagutzera EAEko Hezkuntza Sailak eskolajazaren edo «bullying»-aren eta «ziberbullying»-aren inguruko datuak. 2007-2008 ikasturtean hasi ziren «bullying»-ari dagozkion datuak jasotzen eta «ziberbullying»-aren gainekoak 2013-2014 ikasturtetik aurrerakoak dira. Orain informazio hori guztia modu sistematizatuan jasotzen dela azpimarratzen dute.

Informazio hori oinarri, azken zortzi urteotan 1.284 salaketa jaso direla adierazi zuten eta horietatik 509 kasu baieztatu egin ahal izan zirela. 1.284 salaketa horietatik, 694 kasutan, salaketa neska batek jarri du. Gainontzeko 590 kasutan, mutil batek. Salaketa horiek guztiak 5 eta 18 urte bitarteko ume eta gaztetxoan artean emandakoak dira, hortaz, ikasketen edozein mailatan gerta liteke. Halere, 449 kasu 12 eta 13 urteko Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako ikasleen artean eman dira. Beste 29 kasu 10 eta 11 urtekoen artean (Lehen Hezkuntzako azken urteetan). Eta deigarria egin zaie txikiagoen artean 40 kasu eman direla.

Eta zein dira hartu dituzten neurriak? 1.082 kasutan zaintza areagotu zen. 22 kasutan gela aldaketa eman zen eta gainontzekoetan zein neurri hartu ziren ez zuen argitu Cristina Uriartek, EAEko Hezkuntza sailburua.

Eta zein motatako jazarpena bizi izan dute biktimek? Denetarik dago: eraso fisikoa, zuzenean (240 kasu); hitzeko eraso (204 kasu); jendarte bazterketa eta marjinazioa (164 kasu); larderia edo beldurra sortzea, xantaia edo mehatxuak (105 kasu); eta eraso edo abusu sexuala edo jazarpn sexista (33 kasu). Zenbakiok 746 kasu batzen dituzte, gainontzeko 538 kasuen gainean ez da ezer aipatzen.

Ziberbullying-aren kasuan, 2013-2014 ikasturtean 26 kasu hauteman omen ziren. 2014-2015 ikasturtean 16 kasu. Kasu hauetan, biktimen %6 ezgaitasunen bat duen pertsona bat zen. Beste %6 arrazismoarekin lotutako kasuak ziren eta beste %14 eraso sexista edo

homofoboak. Gainontzekoak, beste izaera bat izan dute.

Ziberbullying-aren kasuan, esan bezala, azken ikasturtean 16 kasu hauteman ziren. Egia esan, ez dakit zein komunikazio kanal ireki diren kasu hauek hautemateko. Ez dakit eskola eta Hezkuntza Sailaren arteko komunikazioa sustatu den. Edo guraso eta hezitzaileei ere kasu hauen berri emateko bidea argitu zaien. Dakidana da nik hiruzpalau institutu publiko bisitatzen ditudala urtean, eta guztietan eman direla kasuak (eta normalean bat baino gehiago). Eta hortaz, zenbakiak ez didate koadratzen.

Horri gehitu behar zaio, osteguneko "JoPuntuan" aditzera eman nuen bezala, *bullying*-a eta *ziberbullying*-a Erztzaintzaren bitartez lantzen dela eskoletan. Hau da, Hezkuntza Sailak, bere baitan, ez duela lanketarako eta prebentziorako plan berezirik (Segurtasun Sailatik egiten da). Institutu publikoetatik niri deitzearen arrazoia, Hezkun-

tza Sailatik eskaintzarik edo alternatibarik ez jasotzean kokatzen baita.

Nire uste apalean, «bullying»-a eta «ziberbullying»-a Hezkuntza Sailatik bideratu behar diren lanketak dira. Eta ez eman diren kasuen gaineko informazioa jasotzeko bakarrik. Hori ez da sistematizatu behar den prozesu bakarra. Prebentzioan jarri behar dira indarrak. Enpatia balorean jarriz. Enpatia baita guztiaren giltza. Erasotzaile potentzialak bi aldiz pentsatzera eraman beharko genituzke. Eta erasotakoaren azalean jartzeko gaitasuna lantzen lagundu behar diegu. Eta erasotzaileekin ere enpatizatu behar da, erasotzen badi, bere baitan sufrimendua dagoelako izango baita.

Bullying-aren eta *ziberbullying*-aren atzean sufrimendua dago, alde guztietatik. Eta arazoa konpondu edo minimizatu nahi bada, erroetara joan behar da. Eta errotik enpatiarako gaitasunak lantzen saiatu. Hori da bidea nire ustez. •

«Bullying»-aren eta «ziberbullying»-aren atzean sufrimendua dago, alde guztietan. GAUR8